

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Jesenovec

Reprezentacija spolnih identitet v nadaljevanki Transparent

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Jesenovec

Mentor: prof. dr. Peter Stanković

Reprezentacija spolnih identitet v nadaljevanki Transparent

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala

*prof. dr. Petru Stankoviću za usmerjanje in korekture,
staršem za nenehno priganjanje,
moji Špeli, ker verjame vame.*

Reprezentacija spolnih identitet v nadaljevanki Transparent

Diplomsko delo se ukvarja z vprašanjem reprezentacije spolnih identitet v ameriški nadaljevanki Transparent. V prvem delu pojasnjuje teoretske pojme, kot so identiteta, različne spolne identitete, biološki/družbeni spol, in definira analitični pripomoček reprezentacije, ki mi je bil v pomoč pri analizi nadaljevanke. Zastavila sem si dve raziskovalni vprašanji, in sicer kako nadaljevanka reprezentira različne spolne identitete, ki so v njej prikazane, ter kakšen vpliv ima lahko takšen način prikazovanja na družbo. V empiričnem delu sem analizirala tri sezone (30 delov) nadaljevanke. Posvetila sem se štirim glavnim likom z različno spolno identiteto. Osredotočila sem se na analizo stereotipov, intertekstualnosti in polisemičnosti. Zanimalo me ni le to, kaj serija prikazuje in česa ne, ampak tudi, kakšen je skriti pomen posamezne obravnavane tematike. Analiza je pokazala, da je biseksualna identiteta prikazana stereotipno, kar pa ne velja za transspolno, homoseksualno ter heteroseksualno identiteto. Kljub temu nadaljevanka ne privilegira določenih družbenih skupin ali spolnih identitet. S prikazovanjem nekaterih tabuiziranih tematik, kot so seksualnost transseksualnih oseb, spolna aktivnost starejših oseb, lezbične družine, spolnost z mladoletno osebo, igra nadaljevanka pri odstiranju tabujev marginaliziranih skupin pomembno vlogo v medijskem prostoru.

Ključne besede: spolne identitete, transspolnost, stereotipi, nadaljevanka Transparent, LGBT.

Representation of sexual identities in the series Transparent

This diploma thesis focuses on representation of sexual identities in the American series Transparent. In the first chapter basic theories of identity, sexual identities and sex/gender are explained and introduction of concept of representations, which is used through the analyses of the series, is made. There are two research questions asked: how are sexual identities represented in the series and what is the impact of this kind of representation on the society? In the methodological part I analyse 30 episodes or the first three seasons of the series, where I focus on the four main characters, each one of them with a different sexual identity. I focus on analyzing stereotypes, intertextuality and polysemic meaning. It is important to know, not only what is shown in the series and what not, but also what the hidden meaning is. The analysis shows that Transparent represents bisexual identity stereotypically, but that is not necessary the case with heterosexual, homosexual and transsexual identities. However, the show does not favorize one social group or sexual identity over the others. Showing themes that are often marginalized, like sexual activities of transsexuals, sexual activities of elders, lesbian families, sex with minor etc., give Transparent important position in media world and show it's importance in detabuisation of the marginal groups.

Key words: sexual identity, transgender, stereotypes, series Transparent, LGBT.

KAZALO

1	Uvod.....	6
2	Teoretični del.....	7
2.1	Identiteta.....	7
2.2	Osebna in skupinska identiteta.....	9
2.3	Psihoanalitski pogled na identiteto.....	10
2.4	Spolna identiteta.....	12
2.5	Biološki in družbeni spol.....	14
2.6	Biseksualna ideniteta.....	16
2.7	Homoseksualna identiteta	17
2.8	Transspolna identiteta	20
3	Empirični del.....	22
3.1	Vsebina nadaljevanke.....	22
3.2	Metodologija	24
3.3	Kritična analiza reprezentacije	26
3.4	Analiza reprezentacije spolnih identitet glavnih akterjev v nadaljevanki.....	27
3.4.1	Analiza transspolne identitete	27
3.4.2	Analiza biseksualne identitete.....	32
3.4.3	Analiza homoseksualne identitete.....	34
3.4.4	Analiza heteroseksualne identitete.....	35
4	Zaključek.....	38
5	Literatura.....	40

KAZALO SLIK

Slika 2.1:	Zapletenost človeške spolne identitete.....	13
Slika 3.1:	Jeffery Tambor v vlogu Maure Pfefferman.	23

1 UVOD

V svoji diplomski nalogi se bom posvetila ameriški nadaljevanki *Transparent*, ki v svoje žarišče dogajanja postavi družino, katerih člani so nosilci različnih spolnih identitet. Predvajana je na Amazon Prime TV. Pritegnila me je s trenutno aktualnimi družbenimi tematikami. Pred ameriškimi predsedniškimi volitvami leta 2016 je bilo v medijih moč zaslediti mnogo pogovorov o pravicah transspolnih oseb, od pravice do spremembe spola, uporabe javnih stranišč do zdravstvene oskrbe; teh se dotaknejo tudi avtorji nadaljevanke in jih prikažejo na način, ki je blizu vsakdanjemu gledalcu.

Preko množičnih medijev, med katere spada tudi televizijski program, se reproducirajo pomeni, ki imajo vpliv na družbo in njeno delovanje. So nosilci moči, preko katerih se reproducirajo ideologije, identitete, pa tudi predsodki in miti in imajo osrednjo vlogo v procesu javnega mišljenja. Za povečanje gledanosti danes filmski ustvarjalci uporabljajo princip enakomerne zastopanosti različnih manjšin, s čimer poskušajo doseči neko stopnjo politične korektnosti in večji spekter identitet, s katerimi bi se gledalci lahko poistovetili. Zdi se, da mora biti v vsaki novi nadaljevanki v današnjem času tudi gejevski lik ali družina. Filmski ustvarjalci radi prikazujejo različne spolne identitete, saj jim ta tematika poveča gledanost, vprašanje pa je, na kakšen način jih prikazujejo.

Zanimalo me bo, kako nadaljevanka reprezentira različne spolne identitete, ki so v njej prikazane, ali jih prikazuje na stereotipen način in ali ga želi preseči ter kakšen vpliv ima lahko takšen način prikazovanja na družbo.

V teoretičnem delu bom predstavila osnovne pojme, ki mi bodo služili kot osnova pri nadaljnji analizi. Definirala bom pojme identiteta, spolna identiteta, homoseksualna, biseksualna, heteroseksualna ter transspolna identiteta in pripomočke, ki mi bodo pomoč pri analizi.

V empiričnem delu bom s pomočjo analitičnega pripomočka analize reprezentacije analizirala tri sezone (30 delov) nadaljevanke. Pri tem se bom posvetila glavnim štirim likom, ki so prisotni v vseh delih nadaljevanke. Osredotočila se bom na analizo stereotipov, intertekstualnosti in polisemičnosti. Zanimalo me ne bo le to, kaj besedilo prikazuje, temveč tudi, česa ne. S tem,

ko nekaj ni prikazano, je morda nepomembno, morda pa je nevarno za nosilce družbene moči. Zanimalo me bo tudi, kakšna podoba ženskosti in moškosti je v nadaljevanju naturalizirana.

Na podlagi teoretičnih okvirjev in analize reprezentacij bo v zaključku sledila interpretacija ugotovitev, s katero bom poskušala odgovoriti na raziskovalna vprašanja.

Cilj ni le odgovoriti na raziskovalno vprašanje, temveč tudi bralcu približati nadaljevanje in iskati morebitne načine prikazovanja, pri katerih se razlikuje od drugih.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 IDENTITETA

Pojem *idem*, iz katerega izhaja beseda identiteta, se je pojavil v srednjeveški latinščini in so ga uporabljali pri razpravah o osebnosti Jezusa Kristusa. Njegov pomen je bil "isti" – nekaj, kar se po lastnostih ujema. V novolatinski verziji se je uporabljal izraz *identitas*, ki je podoben današnjim pojmovanjem v romanskih jezikih; v italijanščini *identiteta*, v španščini *identidad*, v francoščini *identite*. V slovenščini se uporablja beseda istovetnost (Južnič 1993, 9–11).

Nastran Ule (2000, 3) definira identiteto kot »način, na katerega se posamezniki ali kolektivitete razlikujejo v primerjavi z drugimi posamezniki ali kolektivitetami«. Sestavljene so iz podobnosti in razlik – to sta dinamična principa identitete in srce socialnega življenja. Z drugimi besedami je identiteta okvir za prepoznavanje socialne enote kot identične v času in prostoru.

Prepoznavanje sebe kot poročene ženske je identiteta, preko katere se lahko skozi mehanizme istosti identificiram z drugimi poročenimi ženskami. Kljub družbenim pričakovanjem glede vloge poročene ženske v družbi (da bo imela otroka, skrbela za moža in dom) si lahko ustvarim več različic identitete, od katerih se razlikujem od drugih poročenih žensk (sem žena, ki skrbi za dom in moža, hkrati pa si med vikendom vzamem čas zase, saj sem strastna rokerica).

New age teorije, med katere spada teorija Louise Hay, nas učijo, kako naše prepričanje o tem, kakšna oseba smo, vpliva na celotno področje našega delovanja. Pozitivno prepričanje o samem sebi naj bi pomembno pripomoglo k uresničevanju zastavljenih ciljev v življenju.

Identiteta potemtakem ni nekaj stalnega oz. nespremenljivega, temveč jo lahko z delom na sebi spreminjamo.

Kako se naša identiteta oblikuje, bom razložila skozi osemstopenjsko teorijo psihosocialnega razvoja identitete psihologa Erika Eriksona. Po njegovi teoriji naj bi nam vsaka življenjska faza, skozi katero prehajamo, prinesla drugačne preizkušnje, njihova razrešitev pa pomembno vpliva na oblikovanje posameznikove identitete. Identiteta tako ni statična struktura, temveč se skozi obdobja spreminja (Erikson v Nastran Ule 2000, 127).

V nadaljevanju pogledjmo osem stopenj po Eriksonu:

1. Kriza med prazaupanjem in pranezupanjem je obdobje pred prvim letom življenja. V tem zgodnjeotroškem obdobju otrok občasno čuti neugodja. Do njih prihaja zaradi telesnega razvoja in z njim povezanimi spremembami ter na čustvenem nivoju zaradi občasne odtegnitve matere. Za to obdobje je pomembno, kako otroka sprejema in ovrednoti okolica.
2. Konflikt med avtonomijo in sramom/dvomom je obdobje od drugega do tretjega leta starosti. Otrok začne uveljavljati svojo voljo, vendar pa hkrati občuti ogroženost s strani staršev. Čuti, da so močnejši. Razrešitev te krize je izrednega pomena za občutek podrejenosti družbenim normam.
3. Tretja faza, imenovana iniciativnost in občutki krize, nastopi, ko se posameznik poskuša identificirati z njim pomembnimi osebami – starši. V tem obdobju se nauči govora ter miselnih sposobnosti. Nauči se, da je odgovoren za svoja dejanja.
4. Kriza med smislom dejanj in občasno manjvrednostjo je obdobje začetka šolanja. Na eni strani se srečuje z občutkom zadovoljstva z lastnim delom in na drugi strani z občutki neuspešnosti, kadar pri delu doživlja kritike.
5. Kriza adolescence/kriza identitete je pomembno obdobje intenzivnega razvoja duševnih in telesnih sposobnosti. Posameznik mora za razrešitev krize sprejeti samega sebe, sprejet mora biti s strani drugih tako, da dobi priznanje za svoja dejanja, podporo ter vključitev v družbo. Nevarnost te krize, ki jo opisuje Erikson, je izguba identitete

oziroma difuzija identitete. Do tega pride, če posamezniku niso zagotovljene možnosti za zadovoljitev potreb po fizični intimnosti, za delovanje v družbenem prostoru ter po psihosocialni definiciji sebe. Predhodna obdobja kriz so pomembna za razrešitev krize adolescence.

6. Po razrešeni krizi adolescence se na prehodu v odraslost pojavi Kriza med intimnostjo in izolacijo. V tem obdobju se posameznik sooča z negotovostjo na poti v samostojno življenje, izoblikovanje družine, prevzemanje novih odgovornosti.
7. Zrela ustvarjalna doba prinese strah pred rutino. To obdobje imenuje Nasprotje med ustvarjalnostjo in stagnacijo.
8. Nasprotje med integriteto in življenjskim obupom se imenuje kriza v odrasli dobi. Posameznik opazuje svoje dosežke skozi življenje in jih poskuša ovrednotiti. Pri tem lahko doživlja občutke ponosa ali pa obžalovanja (Erikson v Nastran Ule 2000, 127–132).

Če povzamem, je identiteta skupek prepričanj o sebi, ki pa morajo biti skozi čas koherentne. Pomembno je, da se kljub vsem spremembam, ki jih doživljamo, čutimo iste osebe. To pa ne pomeni, da je identiteta nespremenljiva. Je aktivna, spremenljiva, nikoli končana entiteta. Na njen razvoj pomembno vplivajo okolje oz. interakcije z drugimi ter institucije, ki jim pripadamo. Za posameznika sta tako kot trdna osebna identiteta pomembna tudi skupinska identiteta, saj vsi pripadamo določeni kulturi, ki pomembno vpliva naš razvoj. K pojmu skupinske identitete se posvetim v naslednjem poglavju.

2.2 OSEBNA IN SKUPINSKA IDENTITETA

Glede na pomensko razvejanost loči Stane Južnič dve vrsti identitete:

1. Osebna identiteta je sestavljena iz identitete, ki jo posameznik pripiše sebi ter tiste, ki mu jo določi družba. Zasnova individualizacije ter izhodišče za identifikacijo z drugimi skupinami je telesna identiteta. Ta nam je dana z rojstvom in se skozi življenjske dobe spreminja. V vsaki življenjski stopnji imamo drugačen status, vlogo v družbi.
2. Skupinska identiteta je identiteta skupin, ki jim pripadamo. V razčlenjenih družbah je teh lahko več, ki se med seboj prikrivajo. Skupine imajo lahko ločeno identiteto, v kateri se posameznikova identiteta izgublja, saj je v njih praviloma pomembnejša skupina kot posameznik. Pripadnost določeni skupini ne zagotavlja le pravic, temveč tudi dolžnosti.

V moderni družbi lahko kolektivitete razdelimo na: edukativne (kateri pripadamo skozi izobraževalni proces), poklicne, zaposlitvene, politične, športne, rekreacijske ter disociativne (marginalizirana dejanja) (Južnič 1993, 11–18).

Razlike pri oblikovanju identitete se pojavljajo odvisno glede na to, v kakšni družbi živimo. V tradicionalnih družbah težav z identiteto praviloma ni, saj vsakdo ve, kakšen je njegov družbeni status in kakšne so njegove vloge. Teh pravil se posameznik nauči skozi procese socializacije v določeni kulturi. Identiteta se z gledišča psihičnega razvoja lahko spreminja, največkrat pa je vnaprej določen življenjski program, ki ga lahko spremenijo le nepredvidljive okoliščine. Za tem stojijo institucije, katerih naloga je ohranjati ta življenjski program, in kaznovati tiste, ki se mu upirajo. V moderni družbi takih pritiskov s strani institucij ni več. Posamezniki se lažje izognejo svojim nalogam in se vse redkeje ozirajo na to, kaj od njih pričakujejo pomembni drugi oz. posameznikova okolica, saj za neizpolnjevanje pričakovanih vlog ni resnejših posledic (Južnič 1993, 121).

Na videz gre res za popuščanje pritiskov s strani institucij, saj je vzgoja otrok vedno bolj permissivna. Množični mediji mladino nagovarjajo, da lahko postane to, kar si želi, da je svet njihov in da so opcije brezmejne. Neuresničevanje pričakovanih družbenih vlog (na primer ženska se ne želi poročiti in imeti otrok) je kaznovano le s kakšno zbadljivko ali opravljanjem. Če pa pogledamo pod površino, je tudi moderna družba še kako konservativna, torej se na tem mestu ne bi strinjala z Južničevo tezo. Resda ženska, ki se ne želi poročiti in imeti otrok, ne bo javno označena za čarovnico in zažgana na grmadi, bo pa doživljala dnevne pritiske na vseh nivojih vsakdanjega življenja: od razgovora za službo, kjer te najprej povprašajo o tem, ali si želiš imeti otroke, do radovedne sosede, ki jo zanima, kaj hudega se ti je zgodilo, da živiš sama. Od posameznika je odvisno, ali podleže tem pritiskom in živi v skladu s predpisanimi normami, ali pa se ne obremenjuje s posledicami drugačnih življenjskih izbir.

2.3 PSIHOANALITSKI POGLED NA IDENTITETO

Psihoanalitski pogled na identiteto se posveča razvoju človeške identitete ter problematizira načine, po katerih pridemo do samozavedanja, občutka o sebi kot o racionalnem bitju.

Jacques Lacan začetek razvoja identitete označuje z zrcalno fazo. V tej fazi novorojenček svoje telo in okolico doživlja nejasno, kaotično in nima občutka enotnosti svojega telesa. Med šestim in osemnajstim mesecem začne prepoznavati svoje telo preko svoje zunanje podobe. Zunanja podoba pa tu ni mišljena le kot njegov odsev v zrcalu, temveč vse, kar sliši, česar se dotika; skratka svet okoli njega. Otrok svoj jaz razvije s pomočjo nekaj zunanjega. Zrcalna podoba ga hkrati umesti in razcepi njegovo identiteto (Stanković 2010, 149–150).

Naslednja stopnja razvoja je Ojdipovska faza. Skozi to fazo otrok razvije spolno identiteto. Otrok prvo izkustvo z drugim doživi z materjo in jo simbolizira. Od rojstva ga hrani, neguje, izpolnjuje vse njegove želje, potrebe. Nanjo se obrača na določen način, ki mu te potrebe zadovoljuje. Med njima se vzpostavi Materin zakon. V odnos otrok-mati kasneje vstopi ključni dejavnik za vzpostavitev seksualne identitete – oče. Lacan ga imenuje Ime-očeta. Ta ne označuje nujno biološkega očeta, marveč pomembno drugo osebo, avtoriteto, ki otroka vpelje v svet kulture, jezika, družbenih načel. Pozicija Imena-očeta je mišljena simbolno. Njegova funkcija je prepoved incesta in identifikacija z očetom (pri dečkih). Falos ima v tej fazi ključno vlogo. Otrok opazi, da ni le on predmet materine želje, ampak tudi oče. Predpostavlja, da je falos tisti, ki pritegne mamino pozornost. Ta je najprej imaginaren (predpostavlja, da bo zadovoljil željo) in nato simbolen (ugotovi, da želje ni mogoče zadovoljiti) (Lacan 2004, 7).

Do ugodne razrešitve faze pride, ko deček zanika hrepenenje po mami in se identificira z očetom. Deklice morajo sprejeti neposredovanje falosa in identifikacijo z mamo.

Lacan (2004, 5–27) tako pomembno poudari, da smo ljudje družbeno konstruirana bitja ter da nam identifikacija s faličnim označevalcem omogoča oblikovanje občutka o samem sebi.

Skozi psihoanalitski pogled sem poskušala razložiti oblikovanje tako osebne kot spolne identitete. Psihoanalitski modeli pri oblikovanju slednje poudarjajo vlogo zunanjih dejavnikov. Posameznikova osebna in spolna identiteta se kreirata v interakciji med materjo, otrokom in očetom. V naslednjem poglavju pa si podrobneje pogledimo zapletenost posameznikove spolne identitete.

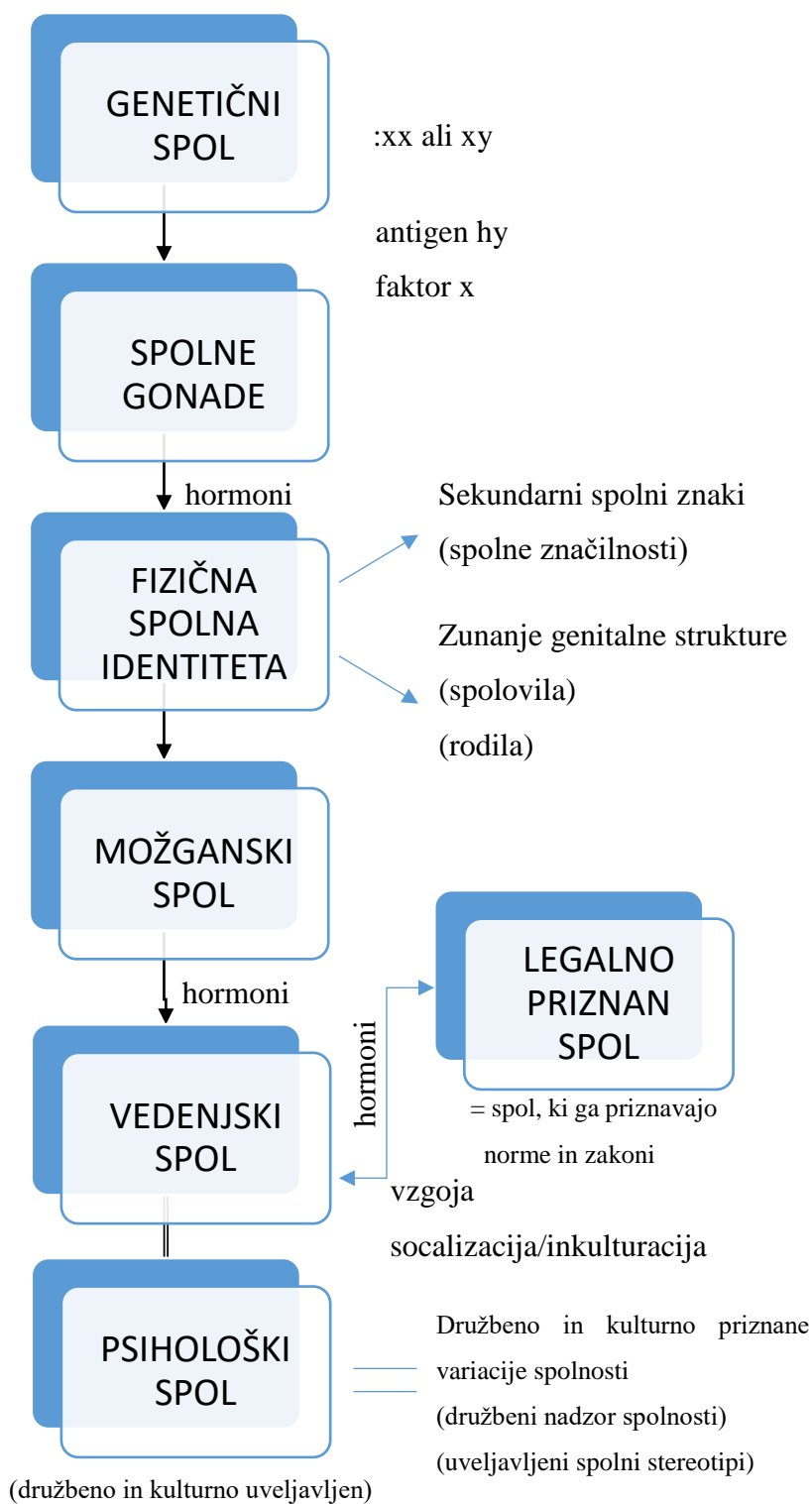
2.4 SPOLNA IDENTITETA

Spolno identiteto definiramo kot osebno doživljanje lastnega spola. To lahko sovpada z biološkim spolom, določenim ob rojstvu, ali pa ne. Genitalije in sekundarni spolni znaki (prsi, boki, dlakavost) so le zunanji pokazatelj morebitne spolne identitete, ki pa ni nujno takšna, kot lahko na prvi pogled sklepamo. Ljudje potrebujemo usmeritve, "predalčke", s katerimi delimo ljudi na moške in ženske.

Spolna identiteta je družbeno konstruirana. Z njo je povezana porazdelitev spolnih vlog ter statusov, ki določeni vlogi pripadajo. Glede na posameznikov spol oblikujemo pričakovano obnašanje ter značajske karakteristike. Te se lahko začnejo pri rojstvu, lahko pa tudi prej – v materinem trebuhu. Kot primer navedemo odnos drugih ljudi do nosečnice glede na to, ali nosi v trebuhu dečka ali deklico. Dečki naj bi mamo večkrat brcali, se obračali, deklice naj bi bile manjše, mirnejše.

Prikaz zapletenosti človeške spolne identitete in dejavnikov pri njenem oblikovanju je razvidna iz Južničeve slike o zapletenosti spolne identitete.

Slika 2.1: Zapletenost človeške spolne identitete

Vir: Južnič (1993, 46).

Zahodna kultura posameznike razdeljuje le v dve spolni kategoriji: moški ali ženska. Tistim, ki kromosomsko ne ustrezajo nobenemu od teh dveh spolov, pripišejo tistega, ki je ustrežnejši glede na njihove zunanje spolne organe.

Skozi socializacijski proces, ki se začne v družini in nadaljuje skozi različne institucije, se posameznika opremi z osnovnimi veščinami za bivanje v določeni kulturi. Z nagrajevanjem zaželenega in s kaznovanjem nezaželenega vedenja otroci prevzamejo spolu primerno obnašanje. Skozi zgodnjo socializacijo se vzgoja deklic kot dečkov v zahodni kulturi razlikuje. Pri deklicah se spodbujajo igre, ki posnemajo mame: skrb za punčke, kuhanje, lepotičenje, pri dečkih pa fizična aktivnost, igranje z avtomobilčki, sestavljanje elementov (kock, sestavljanke, ipd.). Otroci svojo spolno identiteto praviloma kmalu prevzamejo in so sami udeleženi pri utrjevanju spolnih stereotipov. Petletna punčka bo znala jasno razložiti, kakšno obnašanje se spodobi za punčke in kakšno za fantke, kakšne obleke naj bi nosili eni in drugi ter s čim naj bi se igrali. Ne le da otroci ponotranjijo ta vedenja, prenašajo jih tudi na druge (Wharton 2012, 122–133).

Družbeni spol se tako skozi proces socializacije ustvarja in utrjuje. Kot meni Judith Butler (2001, 149), akcija družbenega spola zahteva ponavljanje. Vsakdanja ritualizirana oblika performansa je izpeljana s ciljem ohranitve družbenega spola v binarnem okviru. Če bi družbeno spolne norme izgubili, bi bila kot posledica konec prisilne heteroseksualnosti.

Kot meni Judith Butler, bi bilo ob prenehanju binarnih spolnih okvirjev resda konec prisilne heteroseksualnosti, kar pa ne pomeni, da bi bilo različnih spolnih identitet in usmeritev več, kot jih je sedaj. Zaradi osvoboditve od predpisanih okvirjev bi bile te le bolj vidne.

2.5 BIOLOŠKI IN DRUŽBENI SPOL

Na biološki (ang. *sex*) in družbeni (ang. *gender*) spol je leta 1968 osebe prvi razdelil ameriški psihoanalitik Robert Stoller. Populacije ne ločuje na moško-ženske le na podlagi fizičnih značilnosti (spolni organi, žleze, hormoni, seksualni spolni znaki), temveč tudi glede na družbeni spol, ki ga skozi postopek socializacije posameznikov oblikuje družba (Haralambos in Holborn 1999, 10).

Sociologi, ki so poudarjali pomen biološke determiniranosti spolnih vlog, so le-te opravičevali s preučevanjem hormonskih in možganskih razlik; hormoni naj bi vplivali na razvoj moških in ženskih možganov. J. A. Gray in A. W. H. Buffary sta trdila, da je zaradi hormonskih vplivov na možgane po drugem letu starosti leva hemisfera možganov dominantnejša pri dekletih, desna pa pri dečkih. Dekleta naj bi bila tako verbalno spretnejša, dečki pa naj bi imeli bolj razvito matematično mišljenje (Haralambos in Holborn 1999, 591).

Nekateri antropologi in socio-biologi iščejo razlage v interakciji genskih in evolucijskih dejavnikov. Lionel Tiger in Robin Fox s pojmom biogramatika (gensko pogojen program vedenja ljudi) razlagata vpliv bioloških predispozicij na vedenje ljudi. Menita, da je dominacija moških njihova predispozicija, ženske pa so programirane za rojevanje potomcev in njihovo skrb (Haralambos in Holborn 1999, 592).

Sociobiologi so se s študijami na živalih opirali na Darwinovo evolucijsko teorijo. David Barash meni, da skozi evolucijski proces preživijo le najbolj prilagojeni posamezniki. Njihovo obnašanje v družbi mora nuditi preživetje njim in njihovim potomcem. Moški naj bi imeli od svoje agresivnosti, nestanovitnosti koristi, za ženske pa je bolje, da so sramežljive, zadržane. Takšen pogled na spol je doživel mnogo kritik s strani antropologov, sociologov, katerih teorije so bližje družbeni konstrukciji spolnih vlog (Haralambos in Holborn 1999, 592–593).

Ann Oakley (2000, 74–75) meni, da je v modernih industrijskih družbah socializacija tista, ki že od malega oblikuje vedenje posameznikov. Po njenem mnenju se vedenja moških in žensk naučimo in niso neizogibna posledica biologije. Meni, da se človek "ne rodi", temveč se oblikuje šele v socializacijskem procesu. Družina ima pri tem procesu ključno vlogo. Poimenuje jo "tovarna za proizvodnjo ljudi". Vzgoja otrok je regulirana na način, da proizvede posameznike, ki ustrezajo moško-dominantnemu okolju. Skozi vzgojo se skrbno usmerja načine igranja deklic in dečkov (deklice se usmerja k skrbi za punčke, fante k logičnemu vedenju – zlaganju kock). Z verbalnim apeliranjem – pohvalo želenega vedenja pa se stereotype še ponotranji.

Simone de Beauvoir (2013, 15) v knjigi *Drugi spol* problematizira podrejen položaj žensk v družbi. Družbeni spol je po njenem konstrukt – "Ženska se ne rodi, ženska to postane."

Meni, da ženske brez moškega ni mogoče misliti, saj je ženska določena glede na moškega in se glede na njega tudi razlikuje. Ženska je tako drugi spol oz. “ne-moški” ali – kot je razložil Tomaž Akvinski – je ženska pomanjkljiv moški. Razloge za podrejenost avtorica išče v zgodovinskih dogodkih – vero in zakone so vedno pisali moški na način, ki je ustrezal njim. Delno pa so za takšen položaj krive ženske same, saj se ne postavijo zase. S svojim “zatiralcem” imajo določeno vez, partnerski odnos, ki se vzpostavi zaradi spolnega poželenja in želje po otrocih (Beauvoir 2013, 9–28).

Podrejen položaj žensk v družbi se ohranja zaradi mitov, ki se producirajo o tem, kje je ženski mesto v družbi. Prvi je mit delitve dela po spolu. Vloga ženske kot gospodinje naj bi bila naravna in nujno potrebna za preživetje družbe. Ženska naj bi bila omejena na vlogo gospodinje, žene, matere. Drugi mit se dotika položaja ženske v družini kot matere. Ženska mora biti mati. Od nje se pričakuje, da bo rojevala otroke, skrbela za njih in gospodinjstvo in bila ob tem srečna. Ženska, ki te vloge ne želi sprejeti, je neženska (Oakley 2000, 169–211).

Čeprav se zdi, da smo v današnji zahodni družbi določene mite o ženskah presegli, da lahko svobodno izbiramo partnerja, poklic, način življenja, so določeni vzorci mišljenja še vedno zasidrani v ljudeh in počasi premostljivi. Potrebna bo še veliko osveščanja, da se bodo ženske zavedale, da zaradi svojega biološkega spola niso dolžne igrati vloge družbenega spola, ki se od njih pričakuje, ne glede na pritiske družbe, ki so se in se bodo vršili nad njimi.

2.6 BISEKSUALNA IDENITETA

Biseksualnost lahko definiramo kot spolno privlačnost do več kot enega spola. Termin zajema raznoliko skupino ljudi, med katero lahko uvrščamo:

1. Tiste, ki jih privlačijo tako moški kot ženske.
2. Tiste, ki jih ponavadi privlači en spol, vendar so doživeli izjemo.
3. Tiste, ki svojo seksualnost vidijo kot fluidno, spremenljivo.
4. Tiste, ki svoje spolne privlačnosti ne delijo glede na spol, ampak glede na osebe, ki jih privlačijo.
5. Tiste, ki zavračajo idejo o bipolarnosti spolov in trditve o privlačnosti do enega, drugega ali obeh spolov (Barker in drugi 2012, 3).

Biseksualnim osebam razkritje otežuje veliko negativnih stereotipov, ki krožijo v današnji družbi. Ob razkritju se lahko zgodi, da so osebe zasmehovane tako v homoseksualni skupnosti kot tudi med heteroseksualci. Bifobija se nanaša na negativen odnos do biseksualnih oseb. Tega lahko delimo na dva dela:

1. Zanikanje: zanikanje, da biseksualnost obstaja temelji na predpostavki, da so osebe lahko le heteroseksualno ali homoseksualno usmerjene. Mnenje je, so biseksualne osebe zmedene, da se ne morejo odločiti, s kom si želijo biti.
2. Nevidnost: spolna usmerjenost se predpostavlja glede na spolno usmerjenost partnerja, s katerim je oseba v zvezi. Če je ženska v zvezi z žensko, se predpostavlja, da je lezbijka. Če se sama razkrije kot biseksualna, ji očitajo, da ne želi priznati svoje homoseksualnosti (Barker in drugi 2012, 4).

Stereotipi, ki se nanašajo na biseksualce, se nanašajo na očitke o promiskuitetnosti. Očita se jim, da so nezmožni biti v monogamni zvezi in so zaradi tega prenašalci bolezni. Zmanjšanje negativnih stereotipov vidim le v močni biseksualni skupnosti, ki bi obveščala javnost o težavah, s katerimi se spopada. Z medijsko podprtimi projekti bi jim morda uspelo podreti zid nevidnosti. To je z veliko truda uspelo homoseksualni skupnosti ter zadnjih nekaj let močnejši transseksualni skupnosti.

2.7 HOMOSEKSUALNA IDENTITETA

Termin 'homoseksualnost' je prvi definiral madžarski tekstopisec Kardy Maria Kartbeny. Definira jo kot spolno privlačnost med dvema moškima ali dvema ženskama. Spolno privlačnost med moškim in žensko pa je definiral kot "normalno seksualnost". Menil je, da bi moralo biti seksualno vedenje zasebno in vanj zakon ne bi smel posegati. Njegovo teoretsko razmišljanje predstavlja prelomnico, saj so misleci pred njim govorili o homoseksualnem obnašanju, ne pa o homoseksualni identiteti kot taki. Pred njegovo definicijo so se uporabljali izrazi sodomija, pederastija itd. Danes je definicija homoseksualnosti »emocionalni in spolni odnos med dvema odraslima osebama istega spola« (Kuhar 2001, 10).

Razvoj homoseksualne identitete je dolgotrajen in kompleksen proces, ki ga vsak posameznik doživlja drugače. Več avtorjev ga je poskušalo strniti v različne modele, med drugimi tudi Barry M. Dank, Vivienne Cass, Ken Plummer ter njihov kritik Richard Troiden.

Mi se bomo poglobili v Troidnov idealnotipski štiristopenjski model izoblikovanja homoseksualne identitete. Homoseksualnosti ne razume kot stanje, temveč kot proces, fenomen, ki ni zaključen. Potek oblikovanja homoseksualne identitete poteka v štirih fazah, vendar ne poteka linearno, temveč z dvigi in padci, s koraki naprej in nazaj (Kuhar 2001, 164).

1. Prva faza – senzibilizacija se nanaša na obdobje pred adolescenco. Posamezniki takrat o sebi še ne razmišljajo iz seksualnega vidika, vendar pa so za njih pomembne družbene izkušnje, dogodki, ob katerih so začutili, da se na nek način razlikujejo od vrstnikov. Tem izkušnjam ponavadi dajemo pomene šele kasneje, ko za nazaj analiziramo prve pokazatelje homoseksualne usmerjenosti.
2. Drugo fazo poimenuje kriza identitete. V to fazo pridejo posamezniki v času adolescence, ko imajo nekateri že prve homoseksualne izkušnje. Spreminjajoča percepcija samega sebe, homoseksualne in heteroseksualne izkušnje ter pomanjkljive informacije o homoseksualnosti lahko povzročijo krizo identitete. Strategije, ki jih geji in lezbijke uporabijo, da bi se zaščitili pred zunanjim svetom, so lahko zelo različne. Nekateri uberejo strategijo zanikanja, pri kateri pred drugimi zanikajo svojo homoseksualnost. Nekateri jo želijo “popraviti” in poiščejo strokovno pomoč. Tisti, ki prevzamejo antihomoseksualno držo, napadajo druge homoseksualne osebe, nekateri pa se le izogibajo stikov z njimi. Nekateri se identificirajo kot biseksualni, drugi pa svoja nagnjenja vidijo kot začasna. Določen odstotek pa svojo spolno usmerjenost v tej fazi sprejme.
3. Tretja faza nastopi po zaključku adolescence in jo imenuje prevzem identitete. V tem obdobju se posameznik identificira kot homoseksualen, se družijo z drugimi homoseksualci in ima z njimi spolne izkušnje. Raziskuje subkulturo, ki ji pripada. Tu pa izoblikovanje homoseksualne identitete še ni končano, saj se geji in lezbijke srečujejo s problemom stigmatizacije, zaradi česar prevzamejo različne strategije, s katerimi lažje upravljajo s svojo spolno usmerjenostjo. Nekateri se izogibajo homoseksualnim aktivnostim in izberejo skrajno strategijo kapitulacije. Ta strategija je slaba za psihološko stabilnost, saj lahko vodi do samosovraštva in obupa. Druga strategija je strategija popularne kulture. Posameznik se vede zelo stereotipno, kar ustreza

pričakovanjem širše kulture. Nekateri izberejo strategijo pretvarjanja: svojo seksualnost prikrivajo tako, da selekcionirajo osebe, ki jim zaupajo informacije o sebi. Živijo tako rekoč dvojno življenje.

4. Četrta faza, ki jo omenja Troiden, je predanost. To je obdobje, ko je posameznik v istospolni zvezi, s svojo identiteto je zadovoljen, vendar se še vedno srečuje s stigmatom, s katero opravlja na različne načine. Nekateri izberejo strategijo prikrivanja – svojo usmerjenost razkrijejo le pomembnim ljudem, nekateri strategijo izogibanja brez skrivanja – svoje privatno življenje oseba ščiti pred zunanjim svetom, saj se mu zdi spolna usmerjenost nepomembna, ter strategijo adaptacije – svojo spolno usmerjenost transformira v vrlino in je nanjo ponosen (Kuhar 2001, 164–182).

Sprejetje homoseksualne identitete in razkritje pred samim seboj ni dovolj, saj živimo v družbi, v kateri smo tesno prepleteni z drugimi, najsi bo to družina, prijatelji ali pa sosodje. V življenju vedno znova prihajamo v interakcijo z novimi ljudmi in vprašanje o naši spolni usmerjenosti se bo vedno pojavljalo.

Razkritje je torej za posameznika izrednega pomena za občutek vključenosti v družbo. Poteka v treh stopnjah:

1. Spoznavanje občutij drugačne spolne usmerjenosti in njenega sprejemanja.
2. Poročanje okolici o svoji usmerjenosti, ki pa ima lahko pozitivne ali negativne posledice. Te so odvisne od družbenega konteksta (religija, družbena pričakovanja, splošna homofobija v družbi), odnosa s starši in tega, ali je posameznik sprejel svojo spolno usmerjenost ali ne.
3. Redefinicija identitete (Kuhar 2001, 190–202).

Homoseksualcem razkritje otežujejo stereotipi, ki so se oblikovali v družbi. Ti se nanašajo na vzroke o njihovi homoseksualnosti ter o lastnostih, ki naj bi jih ti ljudje imeli:

1. Vzrok za homoseksualnost tiči v primarni družini – v dominantni mami in odtujenem očetu.
2. Vzrok za homoseksualnost je strah pred predstavniki drugega spola.
3. Homoseksualci imajo porušeno kemično ravnotežje hormonov.
4. Geji so poženščeni, lezbijke so možače.

5. Geji imajo značilno feminilne poteze (visok glas, feminilne kretnje).
6. AIDS je bolezen homoseksualcev.
7. Homoseksualci nadlegujejo otroke.
8. Homoseksualne zveze so kratkotrajne, saj naj bi bili promiskuitetni (Zornik in Mirović 1996, 137–139).

Vzroke za produkcijo in reprodukcijo takšnih stereotipov sta avtorja članka Homoseksualnost skozi stereotipe Zornik in Mirović iskala med različnimi institucijami v družbi, a kot prvo sta navedla katoliško cerkev. Njeno obsojanje homoseksualnosti, ki naj bi nasprotovalo naravnemu smotru spolnega udejstvovanja – razmnoževanju, je vplivalo na odnos družbe do te tematike. Šola kot dominanten ideološki aparat je imela po drugi svetovni vojni pomembno vlogo pri vzgoji oblikovanja državljanov. O homoseksualnosti se je pri pouku zdravstvene vzgoje pisalo kot o hormonalnih motnjah, umeščeno poleg prostitucije, fetišizma, incesta, posilstva. Eden izmed ciljev šolanja je bil vzgojiti zdrave, heteroseksualne posameznike. Na ponotranjanje stereotipov so močno pripomogli tudi mediji. Skozi zgodbe oz. novice nam prikazujejo takšno podobo realnosti, ki so jo sami izoblikovali (Zornik in Mirović 1996, 140–142).

Ob poplavi različnih medijev so se pojavili alternativni mediji, ki se ne uklanjajo dominantnim družbenim vzorcem, temveč želijo preseči stereotipno prikazovanje. V analizi nadaljevanke *Transparent* bom analizirala, ali je morda tudi ta nadaljevanka med njimi.

2.8 TRANSSPOLNA IDENTITETA

Preden se posvetim tematiki oblikovanja transspolne identitete, moram razjasniti razlike med transseksualno osebo, transspolno osebo ter transvestitom/-tko.

Transseksualec/-ka je oseba, ki doživlja neujemanje med biološkim spolom ter spolno identiteto, s katero se identificira. Z operativnim posegom želi zunanji videz prilagoditi svoji spolni identiteti. Ker se vse transseksualne osebe ne odločijo za operativni poseg, čeprav se identificirajo kot pripadniki tega spola, je primernejši izraz transspolne osebe. (ang. *transgender*). Ta daje poudarek na spremembi družbeno določenega spola (ang. *gender*), biološkemu spolu pa daje sekundarni pomen (Tratnik 1995, 66–67).

V kategorijo transspolnih oseb lahko pripišemo tudi aseksualne osebe, nebinarne osebe (te se ne definirajo kot moški ali ženske) ter transvestite/-ke. To so osebe, ki se preoblačijo v po družbenih normah pripisana oblačila drugega spola, kot jim je bil pripisan ob rojstvu. Razlogi za preoblačenje so lahko različni: za nekatere zgolj zabava, drugačno spolno izražanje, za druge je lahko začetek procesa prilagoditve spola (Zavod TransAkcija 2016).

Oblikovanje transspolne identitete je kompleksen in dolgotrajen proces. Večina transspolnih oseb čuti neskladje med pripisanim in želenim spolom že v otroštvu, nekateri pa to začutijo v najstniških letih ali kasneje. Preden svoja občutja zaupajo bližnjim, lahko traja precej časa. Od rojstva naprej smo vključeni v sistem socializacije; začne se v okviru družine, nadaljuje v šoli in različnih institucijah, ki jih obiskujemo. Že od majhnega nas učijo spolne segregacije, kakšno obnašanje je primerno za dekleta in kakšno za fante.

Kate Bornstein (1999, 110–111) v knjigi *Spolni izobčenci: o moških, ženskah in nas ostalih* poudarja pomen vpliva družbe na dožemanje ženskosti in moškosti. Meni, da transseksualne osebe k operacijam spola na neki način sili družba, saj na vseh nivojih vzdržuje dihotomijo moški-ženske. Transspolne osebe so se tako “primorane” odločiti le za en spol. Nisi “prava ženska”, če imaš penis in ne “pravi moški”, če imaš vagino.

Etnometodologinji Kessler in McKenna sta z intervjuvanjem transspolnih oseb poskušali odgovoriti na vprašanje, kako se ljudje odločamo, katerega spola je oseba, ki jo vidimo.

Štirje procesi nas vodijo do odločitve, ali je oseba pred nami moški ali ženska:

1. Vsebina in način govora: barva glasu, obrazna mimika, zaimki, s katerimi govori o sebi.
2. Fizični videz: oblačila, sekundarni spolni znaki (prsi, poraščenost ipd.).
3. Informacije, ki jih posredujejo o sebi.
4. Zasebno telo: telo imamo skrito pod oblekami, vendar smo občasno v situacijah, ko je vidno tudi drugim, kot na primer na plaži, v savni ipd. (Haralambos in Holborn 1999, 598–599).

V Sloveniji transspolne osebe lahko pravno spremenijo spol, vendar morajo imeti potrdilo pristojne zdravstvene ustanove o spremembi spola. Potrdilo ponavadi izdajo psihiatri, ki delujejo pod okriljem Interdisciplinarnega konzilija za potrditev spolne identitete.

Transseksualnim osebam največkrat pripišejo diagnozo transseksualizma, kar pa je klasificirano kot duševna motnja. Brez medicinske obravnave pravno priznanje spola pri nas ni mogoče. V nekaterih državah (na Malti, Irskem, Danski in v Argentini) pa za pravno spremembo spola niso potrebna posredovanja institucij, vendar o tem odloča posameznik sam (Zavod TransAkcija 2016).

Zavod TransAkcija ter Društvo Legebitra sta leta 2015 opravila krajšo raziskavo o potrebah transspolnih oseb v Sloveniji. Od 65 vprašanih oseb jih je 69 % doživelo diskriminacijo zaradi svoje spolne identitete. Največji odstotek (45 %) jih je diskriminacijo doživelo v javnih ustanovah pri javnih storitvah, 43 % v šoli, 39 % doma, 24 % v službi ter le 6 % pri zdravniku. Več kot 60 % vprašanim se zdi pravno priznanje spola zelo pomembno. Potrebe lahko izhajajo iz čisto vsakdanjih praks, ki bi jim bile tako olajšane, kot je na primer odprtje bančnega računa, dvig priporočene pošiljke itd. Kot so navedle transspolne osebe same, so mnogokrat deležne očitkov, da imajo ponarejene dokumente, da le-ti niso njihovi.

Kot navajajo avtorji raziskave, bi se posamezniki morali sami odločati, s kakšno spolno identiteto se poistovetijo (Zavod TransAkcija 2016).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 VSEBINA NADALJEVANKE

Ameriška nadaljevanka *Transparent* je po svojem žanru komedija z elementi drame produkcijske hiše Amazon Studios. Od leta 2014, ko je bila predvajana prva sezona, pa vse do danes so se zvrstile tri sezone, v vsaki po deset delov. Četrta sezona je bila predvajana konec septembra 2017.

Nadaljevanka je požela nekaj odmevnih nagrad in nominacij. Leta 2014 je dobila Zlati globus za najboljšo nadaljevanko (v kategoriji komedije in muzikali), prav tako pa je nagrade požel glavni igralec Jeffrey Tambor; leta 2014 za najboljšega igralca (v kategoriji komedije in muzikali) ter leta 2015 emmyja za najboljšega igralca (v kategoriji komične nadaljevanke). Leta 2016 je emmyja dobila režiserka Jill Soloway. Ta je inspiracijo za tematiko transspolnosti v

nadaljevanki črpala iz lastnih izkušenj, saj se ji je njen oče pri 75 letih razkril kot transspolen (IMDb 2014).

Nadaljevanka prikazuje dobro situirano judovsko družino Pfefferman, njihovo vpetost med iskanjem spolne identitete, vere in običajev v vsakdanje življenje ter iskanje sreče in povezanosti med seboj.

Glavni lik je Mura Pfefferman (prej Mort), upokojena profesorica, ki se v svojem 70. letu svojim trem odraslim otrokom razkrije kot transspolna. Prizna jim, da ima občutek, da že celo svoje življenje živi v napačnem telesu. Obiskuje podporno LGBTQ+ skupino, kjer dobi pogum, da se razkrije najprej pred samim seboj, nato pred svojimi tremi otroki in nato še pred širšo javnostjo. V nadaljevanki spremljamo njeno tranzicijo od vloge očeta, ki ga je prej opravljala kot Mort, do žensvene, čustvene Maure, ki išče novo umestitev v družini in družbi. Ne želi, da jo otroci kličejo oče, temveč moppa (izpeljanka iz "mama" in "papa"). Skozi njeno tranzicijo gledalci spoznavamo transspolno skupnost in težave njenih predstavnikov v vsakdanjem življenju.

Čeprav sta Maurino razkritje in tranzicija glavna tematika nadaljevanke, je velik poudarek tudi na prikazu judovskih običajev, njihovo vpetost v vsakdanje življenje, kar pa ne bo tematike te naloge.

Slika 3.1: Jeffery Tambor v vlogu Maure Pfefferman.

Vir: tv.com (2015).

Maurini trije odrasli otroci Sarah, Joshua ter Ali, so izrazito egocentrični, razvajeni, a hkrati povezani; tako med seboj kot do mame in očeta ("moppe"). Redno se dobivajo, si zaupajo svoje težave in jih skupaj razrešujejo. Očetovo tranzicijo doživljajo vsak po svoje, vendar Mauro hitro sprejmejo in jo pri odločitvah podpirajo.

Najstarejša hči Sarah je poročena, mati dveh otrok, ki pa je v zakonu zdolgočasena. Iskrice ji zaneti bivša ljubica, v katero se ponovno zaljubi, pusti moža ter z njo vzgaja otroke. Zveza se ne obnese, saj vedno strmi po nečem drugem, novem.

Sin Joshua, uspešen glasbeni producent, očetovo razkritje najtežje sprejema. Ima težave pri ohranjanju resnih zvez. Je promiskuiteten, neodgovoren, vase zagledan. Že od najstniških let se dobiva s precej starejšo družinsko prijateljico, ki kasneje v nadaljevanki umre. Izve, da je v najstniških letih spočel sina, ga spozna in mu poskuša biti vzor. Menjava partnerke, saj se mu pri vsaki zvezi nekaj zalomi. Močno je navezan na sestro Ali, s katero se zdi, da nikoli zares ne odrasteta.

Najmlajša hči Ali je v iskanju svoje seksualnosti in življenja na splošno. Je brez službe, depresivna, želi si spremembe telesa in načina življenja. Rada eksperimentira v spolnosti, je nekomformistična in vedno pripravljena na najbolj nenavadne načine oblačenja in razmišljanja. V nadaljevanki spremljamo njeno tranzicijo iz heteroseksualne v homoseksualno spolno identiteto. Še vedno ostane zabavna, egocentrična, norčava, vendar najde svoje cilje v življenju in jim sledi.

3.2 METODOLOGIJA

Pri analizi nadaljevanke bom uporabila iz poststrukturalizma izhajajočo kvalitativno metodo preučevanja s pomočjo analitičnega pripomočka reprezentacije.

Reprezentacijo Stuart Hall (1997, 15) definira kot ključen del procesa nastajanja pomenov, pri katerem so pomeni producirani in izmenjani s strani pripadnikov določene kulture. Vključuje uporabo jezika, znakov in podob, ki nam stvari predstavljajo.

Stvarem dajemo pomen glede na to, kako jih predstavljamo – katere besede uporabljamo, kakšne zgodbe krožijo okrog njih, s katerimi čustvi jih opazujemo, kako jih klasificiramo. Te prakse nam niso ob rojstvu dane, ampak se jih skozi socializacijo v določeno kulturo naučimo. Pripadniki določene kulture si delimo iste zasnove, slike, ideje, ki nam omogočajo, da podobno interpretiramo svet okoli nas – delimo enake kulturne kode (Hall 1997, 3)

Pri osmišljanju sveta okoli nas uporabljamo dva sistema reprezentacij. Prvi, mentalne reprezentacije, so objekti, osebe, dogodki, v naših mislih povezani s pripadajočimi zasnovami in odnosi med njimi. Ti so organizirani in klasificirani v kompleksne relacije med seboj. Sistem mentalnih reprezentacij, brez katerih bi bil svet okoli nas brez pomena, nosimo v sebi.

Pripadniki iste kulture lahko med seboj komuniciramo, ker si delimo iste pojmovne zemljevide, ki pa morajo biti prevedeni v isti jezik. Jezik spada po Hallu v drug sistem reprezentacij in je prav tako pomemben kot mentalne reprezentacije, saj s pomočjo pisane, govornjene besede in vizualnih slik (v krajši obliki imenovani znaki) lahko navezujemo koncepte in ideje v smiselno celoto. Odnose med pojmovnim zemljevidom in jezikom urejajo kodi. Z njimi povezujemo kombinacije črk in zvokov z miselno zasnovo o določenem pojmu/osebi (Hall 1997, 15–22).

Obstajajo tri različne teorije o tem, kako nam jezik reprezentira svet: reflektivna, namenska ter konstruktivistična teorija. Pri reflektivni so pomeni v objektu, osebi, dogodku v resničnem svetu; jezik deluje kot ogledalo, saj odseva pomene, ki že obstajajo.

Namenska teorija pravi, da je govorec tisti, ki kreira pomene o svetu. Besede imajo takšne pomene, kakršne predvideva njihov avtor. Konstruktivistična, za kulturne študije še posebej pomembna teorija, pravi, da stvari same po sebi nimajo pomenov, marveč jih mi kreiramo. Pri tem uporabljamo reprezentativen sistem zasnov in znakov. Družba je po njihovem kompleksna struktura, ki jo producirajo diskurzi (Hall 1997, 24–25).

Pojem diskurza je vpeljal Michel Foucault in ga definiral kot preplete jezika in z njim spremljajočih praks, s katerimi lahko o nečem govorimo, hkrati pa nam to šele konstruirajo. Povedano z drugimi besedami – vse, kar je izven našega jezikovnega polja, nam samo po sebi ne pomeni ničesar, saj potrebujemo diskurze, ki nam svet okoli nas osmišljajo. Ne le, da nam svet okoli nas le osmišljajo, so tudi mesto delovanja družbene moči. Vsak diskurz je

klasifikacija in hkrati hierarhizacija, saj nekatere uvršča na bolj in druge na manjvredne pozicije v družbi (Stanković 2010, 129–130).

3.3 KRITIČNA ANALIZA REPREZENTACIJE

Kritična analiza reprezentacije je pripomoček pri analizi besedil, pri kateri se osredotočamo na analizo stereotipov, intertekstualnost ter na vprašanje polisemičnosti.

Stereotipi so po Richardu Dwynerju enostavne, splošno priznane, razumljive poteze, ki jih pripisujemo posameznikom. Poudari razliko med tipiziranjem in stereotipiziranjem.

Tipiziranje je povezovanje določenih ljudi in dogodkov z drugimi, po kulturno določenih shemah. Tako se v tem svetu lažje znajdemo, orientiramo. Stereotipiziranje pa kompleksnost posameznikov skrči na nekaj poenostavljenih, pretiranih potez ter jih fiksira tako, da jih imamo za nekaj naravnega. Ne pojavlja se povsod, ampak le tam, kjer so med ljudmi velike neenakosti (Dwyer v Hall 1997, 257–258).

Stereotipiziranje je problematično, saj deluje kot ločevalni akter: ločuje med “normalnim” in “deviantnim”, med sprejemljivim in nesprejemljivim, med nami in njimi – ki so na nek način drugačni. Ne le da jih ločuje, temveč jih tudi postavlja v hierarhične lestvice družbe, med “boljše” in “slabše”. To je še posebej problematično pri marginaliziranih družbenih skupinah (Stanković 2010, 184).

Dalje moramo biti pri analizi tekstov pozorni na polisemičnost – kakšne pomene s svojim sistemom reprezentacij ustvarja, katere identitete naturalizira, kako je vpet v obstoječo distribucijo moči. Pozorni moramo biti na dele, kjer se od prevladujočih hegemonskih konotacij odmika. Pomembno pa ni le to, kaj nam prikazuje, ampak tudi česa nam ne prikazuje. S tem, ko nekaj ni prikazano, je morda nepomembno, morda pa je nevarno za nosilce družbene moči. Pri analizi se moramo vprašati, ali ustvarja prostor za drugačna branja – kot jih definira Hall – pogajalska ali opozicijska (Stanković 2010, 192).

3.4 ANALIZA REPREZENTACIJE SPOLNIH IDENTITET GLAVNIH AKTERJEV V NADALJEVANKI

Pri analizi se bom osredotočila le na glavne akterje, ki se pojavljajo skozi vse tri sezone nadaljevanke *Transparent*. To so Maura, Sarah, Joshua in Ali. Zanimalo me bo, na kakšen način so v nadaljevanke prikazane heteroseksualna, homoseksualna, biseksualna ter transspolna identiteta. Skozi tri sezone nadaljevanke (30 delov) bom analizirala, na kakšen način so liki prikazani in kako se skozi dogodke spreminjajo. Prav tako me bo zanimalo, kakšno podobo ženskosti in moškosti so v nadaljevanke naturalizirali. Ali je ta podoba klasično patriarhalna ali je morda prikazana v bolj emancipirani obliki?

S pomočjo analize želim odgovoriti na zastavljena raziskovalna vprašanja, pri katerih pa mi bodo v pomoč pripomočki za analizo tekstov.

Moji raziskovalni vprašanja sta:

1. Ali so vse spolne identitete v nadaljevanke prikazane na enak način? Ali morda katere naturalizira in druge marginalizira?
2. Ohranja obstoječi družbeni red ali morda pušča prostor za nehegemonske interpretacije?

3.4.1 ANALIZA TRANSSPOLNE IDENTITETE

Skozi osrednji lik nadaljevanke – Mauro – bom analizirala prikaz transspolne identitete. Mauro (rojeno Mort) nam avtorji nadaljevanke predstavijo kot sedemdesetletno, upokojeno, dobro situirano belko, ki je vse svoje življenje pred drugimi prikrivala občutja o svoji spolni identiteti. Sedaj, ko je v zrelih letih, pa si želi zaživeti kot ženska, se razkriti pred družino in okolico. Njena zgodba je predstavljena na način, s katerim se približa gledalcu in mu vzbudi empatičen odnos. Naša čustvena naklonjenost je vselej namenjena Mauri. Ni prikazana v skladu s stereotipi, ki veljajo v družbi o transspolnih ženskah. Ti jim pripisujejo zmedenost glede svojega telesa, seksualnosti, da so mentalno bolne, homoseksualne, da pretiravajo z vpadljivostjo pri svojem oblačenju, da so pretirano naličene, izzivalno oblečene, da denar služijo s prostitucijo. Maura pa je prikazana ravno nasprotno. O njeni prepričanosti, da je ženska, ne dvomimo. S pomočjo LGBTQ+ podporne skupine se samozavestno poda na pot

razkritja in tranzicije. Želi izgledati ženstveno, vendar z ličenjem ali drznim oblačenjem ne izstopa od drugih sedemdesetletnic. Njeno obnašanje je v skladu z družbenimi normami: je elegantna, umirjena, razumevajoča, lahko rečemo “materinska”.

Tranzicija, skozi katero prehaja, je prikazana zelo tipično. V otroštvu se je na skrivaj oblačila v mamina oblačila, kasneje, ko se poroči z žensko, se v službi zaklepa v pisarno in pomerja ženska oblačila. V trafiki skrivoma kupuje pornografske revije o transseksualcih in se udeležuje transvestitskih kampov. Njeni občutki glede ujetosti v napačnem telesu izvirajo že v otroštvu, vendar pa si jih zaradi strogega očeta in časa, v katerem je odraščala, takrat ni upala razkriti. Živela je življenje heteroseksualnega moškega z uspešno akademsko kariero, ženo in tremi otroki. Ko je ženi zaupala svoja občutja, se je njun zakon kmalu končal. Svoje občutke javno izrazi šele pri 70. letih.

Začetek tranzicije, ki se začne doma za zaprtimi vrati in nadaljuje z razkritjem pred družino in prijatelji, se začne s skrbjo za zunanji videz. Prijateljice prosi za nasvete pri oblačenju, ličenju in vadi, da bi bila njen glas in obnašanje čim bolj ženstvena. Pri pogovoru z zdravnikom o hormonski terapiji dobimo občutek, s kakšnimi vprašanji se transspolne osebe srečujejo na samem začetku njihove želje po tranziciji.

Zdravnik: »Začeli bomo z najnižjo vrednostjo zaviralcev testosterona. Vendar vas moram vprašati nekaj stvari. Ali ste seksualno aktivni? Ali imate v planu operacijo prsi? Si želite operacije spolovila?«

Maura: (zaskrbljeno molči)

Zdravnik: »Gospa Pfefferman, naredite si uslugo in spoznajte svoje telo.«

Pomemben element njene tranzicije je ponovno vključevanje v družbo. Če je bila pred tranzicijo znana kot ugledni, upokojeni profesor Mort, oče treh otrok, samski ločenec, se njena vloga v družini in družbi redefinira. Še vedno je glava družine, tista, ki skrbi, da so otroci povezani in da se redno opravljajo judovski običaji, vendar pa njena vloga postaja vse bolj materinska in vse manj očetovska. V tretji sezoni prosi domače, da je ne kličejo več “moppa” (mama+papa), ampak mama.

Sprejemanje transspolne identitete je prikazana kot nekaj, kar lažje razumejo in sprejmejo ženske kot moški. Razkritje pred najstarejšo hčerjo Sarah se zgodi slučajno. Nekega dne, ko se vrne domov oblečena v ženska oblačila, jo zasači pri ljubljenju z bivšim dekletom Tammy.

Sarah: »Mi hočeš povedati, da se boš od zdaj naprej ves čas oblačil kot ženska?«

Maura: »Ne, draga. Celo življenje se že oblačim kot moški.«

Sin Joshua očetovo tranzicijo najtežje sprejme. Njegovo razmišljanje odseva predsodke, ki jih imajo ljudje o transseksualcih. Sestri Ali med pogovorom zaupa, da se je očetu verjetno zmešalo. Meni, da je to le še en način za zbujanje pozornosti in da ga/jo bo kmalu minilo. Pri pogovoru s sestrama:

Josh: »Mislim, da se je očetu zmešalo. Pogledal sem na splet za simptome. Prvi znaki demence so sprememba osebnosti.«

Ali: »Ni demenca.«

Josh: »Hoče biti center pozornosti.«

Prav tako ima s sprejemanjem težave Sarahin bivši mož Len. Tudi on je mnenja, da se je Mortu (Mauri) zmešalo. Do nje se obnaša posmehljivo, zaničljivo. Njegovo obnašanje je izrazito transfobno. Med družinsko večerjo pride po otroka in zagleda Mauro, oblečeno v ženska oblačila.

Len: »V avto grem z dvema majhnima otrokoma in želim izvedeti, kaj onadva vesta o tem. Želim izvedeti terminologijo, ali govorimo o dedku Mortu ali o babici Mort. Kaj sploh si?«

Ali in Sarah sta do Maure bolj odprti in sočutni. Avtorji nadaljevanke nam želijo prikazati raznolike težave, s katerimi se transspolne osebe srečujejo v vsakdanjem življenju. Na začetku prve sezone nas podučijo o tem, da je razkrivanje transspolne osebe pred drugimi neetično.

Ali: »Ali mama ve?«

Sarah: »Ne, in ji ne povej!«

Ali: »Ali Josh ve?«

Sarah: »Tudi njemu ne povej!«

Ali: »Moraš mu povedati!«

Sarah: »Ne, ne smeš mu povedati! Razkriti transseksualno osebo je nasilno dejanje. Kot bi osebo slekel sredi kavarne in jo prisilil, da sama obeduje.«

Ena izmed aktualno problematiziranih tem je uporaba javnih stranišč. Komaj razkrita Maura je pri vstopu na žensko stranišče psovana s strani ženske, ki je v njem.

Gospa na stranišču: »Oprostite, ali ste vi moški? To je žensko stranišče!«

Maura jo le začudeno pogleda.

Gospa na stranišču: »Gospod, ali me slišite?«

Sarah: »To je moj oče, ki je ženska in ima vso pravico, da je tukaj.«

Gospa na stranišču: »Ne, nima. Poklicala bom varnostnike. Tu so mlada dekleta, ki jih travmatizirate.«

V tretji sezoni želijo avtorji razbiti stereotipe o tem, da se transseksualne ženske preživljajo s spolnimi uslugami. Maura želi biti koristna in pomagati ljudem v stiski, zato dela na telefonu za pomoč mladim transseksualnim osebam. Ob iskanju izgubljenega dekleta, ki je poklicalo na SOS telefon in grozilo, da se bo ubilo, se Maura po informacije zateče k trem transspolnim dekletom in jih vpraša, če so to dekleta morda videle "na ulicah". Te jo grobo zavrnejo, da so študentke in da se ne spoznajo "na ulico", češ da niso spolne delavke.

Pomembna tematika je obravnava transspolnih oseb v zdravstvu. Pri poškodbi noge mora Maura v bolnišnico, kjer jo obravnavajo kot moškega. Čeprav Sarah in Ali zdravnika prosita, naj vendarle Mauro naslavlja v ženskem spolu, jih ta namerno presliši. Dokler transseksualne osebe nimajo spremenjenih dokumentov, jih obravnavajo glede na biološki spol in se ne ozirajo na to, kako se same identificirajo. Prikažejo, kako je takšen odnos lahko ponižujoč.

Njena tranzicija se nadaljuje s prvimi spolnimi izkušnjami (kot ženska), z iskanjem, ali jo privlačijo moški ali ženske. Pri tem spozna cispolno žensko Viki, ki jo sprejema takšno, kot je. Njena spolna usmerjenost ni v skladu s heteronormativnimi družbenimi pričakovanji; prikazana je kot nekaj, o čemer bo sama odločala in pri tem jo družina in prijatelji podpirajo.

Pomembna tematika, ki razkriva težave transspolnih oseb, je prikaz diskriminacije znotraj same LGBT skupnosti. Lezbijke transspolnih žensk svoje kroge velikokrat ne sprejmejo, saj jih nimajo za "prave" ženske, transspolni moški pa v gejevskih skupnosti prav tako niso

dobrodošli, saj naj ne bi bili "pravi" moški. Ta dilema je prikazana v delu, ko se Maura s hčerama Sarah in Ali udeleži feminističnega glasbenega festivala Womyn's music festival, namenjenega le ženskam, ki so bile rojene kot ženske. Hčeri ji na festivalu razložita, da so udeleženke lahko transfobne in naj zaradi svoje varnosti drugim ne razkriva svoje spolne identitete. Čeprav se festivala udeležujejo feministke, ki naj bi se praviloma zavedale pomena šovinizma, se same obnašajo diskriminatorno.

Maura se z operacijo obraza, prsi in spolovila spogleduje v tretji sezoni. Začela je že s hormonsko terapijo, družina in prijatelji so jo sprejeli in zdi se ji, da je to še zadnja ovira na poti do sreče. Nekateri člani družine, vključno z njeno partnerico Viki, so ob razkritju odločitve za operacijo šokirani. Kljub vsej odprtosti in podpori, ki je je bila do sedaj deležna, je to tematika, do katere niso tako odprti, kot si je predstavljala. Tako kot pri razkritju transspolne identitete je tudi do operacije spola najbolj zadržan sin Josh.

Maura je v nadaljevanki prikazana kot borka, ki se je v svojih zrelih letih opogumila in postala to, kar je vedno čutila, da je. Ovire, čez katere mora iti pri svoji tranziciji, preskakuje z družino in prijatelji, ki so ji v oporo. Te ovire spremljamo subjektivno, skozi njene oči ter oči njene družine. Lahko rečemo, da je prikazana idealistično, saj mnoge transseksualne osebe nimajo takšnega socialnega in finančnega zaledja, kot ga ima Maura.

Tematika, ki se prepleta skozi vse sezone nadaljevanke, je vera. Vsi člani družine se bolj ali manj udeležujejo judovskih obredov in živijo v skladu z njihovimi običaji. Judovska verska skupnost je prikazana kot sprejemajoča različne spolne identitete.

Če strnem analizo vseh trideset delov nadaljevanke, lahko trdim, da transspolna identiteta ni prikazana stereotipno, saj ni prikazana na način, ki bi transspolne osebe marginaliziral. Prav tako ni zaznati, da bi jih v primerjavi z drugimi spolnimi identitetami prikazala kot manjvredne. Transspolnost prikazuje v vsej svoji kompleksnosti. Skozi zgodbo, ki nam jo avtorji predstavljajo, spremljamo vsakdanje težave, dileme, s katerimi se glavna junakinja spopada. Obravnavane tematike so aktualne in za transspolne osebe še kako pomembne. Uporaba javnih stranišč, zdravniška oskrba, operacija spola, sprememba osebnih dokumentov, iskanje partnerja, spolnost, odnos cisspolnih žensk do transspolnih žensk itd. S tem pa ima pomembno izobraževalno vlogo. Besedilo nam nikjer ne pove, da bi bili njeni problemi nenaravni. Tudi če jih tako predstavijo druge osebe (kot na primer prizor na stranišču, kjer jo ženske zaradi

transspolne identitete žalijo), avtorji v bran vedno predstavijo nekoga, ki ima drugačno miselno držo (v tem primeru ji v bran stopi Sarah).

Pomembno se mi zdi omeniti, da se v nadaljevanki prepleta tematika, ki ni nujno povezana s transseksualnostjo, a je kljub temu pomembna: staranje. Prikaže seksualno aktivnost starostnikov, kljub temu pa pomembno poudari, da njihova pot še ni zaključena in da imajo tudi starostniki še vedno želje in plane za prihodnost.

Menim, da želi nadaljevanka preseči filme in nadaljevanke o transspolnih osebah, katerih vloga je zgolj smešenje za zabavo. Ne ločuje med normalnim in nenormalnim. Transspolna ženska je prikazana kot običajna ženska, iz mesa in krvi, željna ljubezni in odobravanja, prav tako kot vsi drugi akterji v nadaljevanki. Nima jasnih ideoloških zaključkov, temveč komentira ideološke probleme iz različnih plati in prepusti gledalcu, da si zaključke ustvari sam.

Pomembno se mi zdi poudariti, da se nekaterih tematik nadaljevanka kljub vsemu ne dotakne; ne omenja ameriške družbene razslojenosti ter rasizma. Ne prikaže, da sprejemanje transseksualnih temnopoltih oseb v primerjavi s sprejemanjem belih transspolnih oseb lahko zelo različno. Prav tako si transspolne osebe z večjim finančnim zaledjem lažje privoščijo zelene operacije in tako lažje in hitreje zaživijo življenje, kot si ga želijo.

3.4.2 ANALIZA BISEKSUALNE IDENTITETE

Biseksualno identiteto nam prikažejo skozi lik Sarah, poročene matere dveh otrok. V študentskih letih je bila v zvezi s sostanovalko Tammy, vendar se je po razpadu njune zveze poročila z moškim, rodila dva otroka in sprejela klasično heteroseksualno vlogo. O svoji zvezi z žensko ni povedala nikomur. Ko jo po dolgem času v šoli naključno sreča, se vanjo ponovno zaljubi. Želi se ločiti od moža Lana in zaživeti z njo in otroki.

Najmočnejši stereotip, ki v družbi velja za biseksualce, je, da se ne morejo odločiti, s kom bi želeli biti v odnosu. Veljajo za promiskuitetne in jih zaradi tega za partnerje ne želijo ne homoseksualci, ne heteroseksualci.

Njen lik je prikazan v skladu s stereotipi o biseksualcih – da so promiskuitetni. Med pogovorom s sestro Ali razberemo, da so njene odločitve hipne, a stalno spreminjajoče:

Sarah: »V hiši sem bila s Tammy«

Ali: »Kaj si počela z njo? Packarije?«

Sarah: »Nehaj, to je ljubezen.«

Ali: »Kaj pa Lan?«

Sarah: »Ne vem, ne vem, ne vem.«

Zapusti moža in se namerava poročiti s Tammy. V skladu s predsodki o homoseksualcih in biseksualcih se njenemu možu zdi, da je ljubezen med dvema dekletoma stanje, ki se ga da popraviti.

Sarah: »Zaljubljena sem v njo.«

Lan: »Poklical bom dr. Shumbergovo. Z njo že dolgo nisva govorila.«

Sarah: »To nima zveze z nama. To sem jaz.«

Lan: »Nimaš pravice, da mi to počneš.«

Sarah pri svojih odločitvah nikoli zares ne vztraja. Tako hitro kot se za nekaj ali nekoga ogreje, se tudi ohladi. S Tammy se poroči, tako civilno kot tudi judovsko, vendar si takoj po obredu premisli. Zbeži na stranišče, kjer jo tolažijo svojci:

Sarah: »Zakaj ste mi dovolili, da sem se poročila z njo?«

Ali: »Ali si nisi tega želela?«

Sarah: »Ne. Kaj sem naredila?! Nisem želela zapustiti Lana. Sploh ne vem, česa si želim. Sovražim Tammy.«

Kasneje se med njo in bivšim možem zopet vnamejo iskrice. Med njunim zbliževanjem Sarah obiskuje žensko, ki jo za protiplačilo seksualno dominira in se nad njo izživlja. Sarah se išče na vseh področjih, tako seksualnem kot čustvenem. Je impulzivna in ne razmišlja o posledicah svojih dejanj. Želi biti vpletena v judovske verske običaje, a jih ni ravno vešča.

Biseksualno identiteto avtorji serije prikazujejo izrazito stereotipno, saj lahko vse stereotipe o biseksualcih, ki so usidrani v družbo, povežemo s Sarah. Lik mame, žene, hčere, prijateljice je zreduciran zgolj na njeno telo in seksualne zadovoljitve. Takšno prikazovanje je problematično, saj se prikazane podobe biseksualcev fiksirajo v družbi kot nekaj naravnega, nespremenljivega.

3.4.3 ANALIZA HOMOSEKSUALNE IDENTITETE

Homoseksualna identiteta je prikazana skozi lik najmlajše hčerke – Ali. Njen prehod iz heteroseksualne skozi biseksualno v homoseksualno identiteto je prikazan zelo tipično.

Ali je izrazito egocentrična, sproščena v svojem telesu in seksualnosti, ne glede na to, za katero spolno identiteto se izreka. Heteroseksualno Ali prikažejo kot željno moških. V parku se z njimi spogleduje, išče drzne seksualne igrice in sanja o seksu z dvema temnopoltnima moškima. Zdi se, da se tako v svoji seksualnosti kot v načrtih za prihodnost še išče. Želela bi poskusiti vse, da bi ugotovila, kaj ji odgovarja. Oblači se v izzivalne obleke z globokim dekoltejem, želi biti všečna drugim, a se ob tem ne počuti dobro, saj ji je nerodno, če jo kdo povpraša o njenem drznem videzu. Ko jo transseksualni moški, s katerim sta v krajši zvezi, vpraša, če je lezbijka, to samozavestno zanika.

Dale: »Zmeden sem. Ali si lezbijka?«

Ali: »Ne, nisem lezbijka.«

Dale: »Oddajaš takšne vibracije.«

Ali: »Politično sem lezbijka. Sem kritična do moške dominacije sveta. Zadovoljna bi bila s tem, če bi bila lezbijka. Ampak nisem. Všeč so mi moški. Možati moški.«

Med prijateljevanjem z Dalom ugotovi, da je ne privlačijo zgolj moški:

Ali: »Na zmenku sem bila s tistim lepim moškim. Je transseksualec.«

Josh: »Kaj? Ta moški si želi postati ženska?«

Ali: »Ta moški je bil včasih ženska.«

Sarah: »Ali je imel operacijo spola?«

Ali: »Ne, ima vagino.«

Josh: »To je noro! To pomeni, da imamo štiri od petih Pfeffermanov radi vagino.«

Njena prva lezbična zveza je z dolgoletno prijateljico. K prevzemu lezbične identitete pripomore spodbudno okolje, saj se ne srečuje s stigmo. Družina in širše okolje jo sprejema in podpira pri njenih odločitvah. Na svojo spolno usmerjenost je ponosna, hitro preide v zadnjo fazo, ki smo jo v teoretskem delu omenili pri razvoju homoseksualne identitete –predanost.

Začne se zanimati za feministične študije, se zaplete v ljubezenski odnos s svojo profesorico, s katero bereta poezijo in razmišljata o svetu. Homoseksualna Ali je v tem obdobju prikazana v skladu z nekaterimi stereotipi o lezbijkah. Doma se sprehaja s spolnimi pripomočki, brez nedrčka in v karirasti srajci, ima kratko pričesko in kritično razmišlja o moški prevladi sveta. Vendar se njen značaj in pogled na svet nista zares spremenila. Nenavadno obnašanje lahko pripišemo njenemu značaju in ne nujno odrazu spolne identitete. Lahko zaključim, da je pri analizi lika mogoče najti določene stereotipne karakteristike, vendar so njene značajske lastnosti tako kompleksne, da jih težko poenostavimo zgolj na nekaj kadrov, kjer je predstavljena stereotipno.

Problematično pri prikazu homoseksualnosti se mi zdi enoznačno, v tem primeru idealizirano prikazovanje splošno sprejete homoseksualne identitete. Tako Ali kot njena družina so umeščeni v okolje, ki ima s sprejemanjem različnih spolnih identitet manj težav, kot če bi bila nadaljevanka postavljena npr. v arabski svet. Družina pripada višjemu srednjemu, praviloma bolj izobraženemu sloju, ki si lahko brez večjih težav privošči večino dobrin in dobro izobrazbo. Ne prikazuje ovir, ki jih imajo lahko v vsakdanjem življenju homoseksualni ljudje. Tako s sprejemanjem družine in prijateljev, iskanjem službe, birokratskih ovir Ali nima težav. Ko se njena sestra Sarah in Tammy poročita, je judovska poroka prikazana kot poroka kateregakoli drugega heteroseksualnega para. Ne prikazuje nikakršnih verskih zadržkov.

Če sklenem, lahko v prikazovanju homoseksualne identitete najdemo nekatere elemente stereotipizacije, vendar je kljub vsemu kot druge spolne identitete prikazana kot kompleksna, neenoznačna identiteta, ki ni poenostavljena zgolj na spolne preference. Junakinja Ali ni samo lezbijka. Prikazana je kot prijateljica, sestra, hči in vse vloge so prikazane kot enako pomembne.

3.4.4 ANALIZA HETEROSEKSUALNE IDENTITETE

Josh v nadaljevanki predstavlja heteroseksualnega moškega. Je glasbeni producent, ki se želi uveljaviti v glasbeni industriji. Zanimata ga slava in izgled. Navzven deluje samozavestno, možato, a je v resnici negotov, zmeden, pomehkužen. Odraščal je v družini, kjer so vladale ženske. Očetovskega lika v klasičnem pomenu ni imel, saj je bil oče velikokrat odsoten zaradi službenih potovanj, pa tudi ko je bil prisoten, ni imel klasičnih moških interesov. Od najstniških let prijateljuje z dvajset let starejšo družinsko prijateljico, česar družina in prijatelji ne problematizirajo, dokler ne izvejo, da je zanosila in je otrok njegov. Takrat ji plačajo za

diskretnost. Josh šele čez deset let izve, da ima sina. Želi mu biti vzor, poskrbeti zanj, vendar ne ve, kakšno pot naj pri tem ubere.

Josh je kot predstavnik heteroseksualnega moškega po eni strani prikazan nestereotipno – je čustven, navezan na družino, zase misli, da je odprt in da sprejema vse ljudi, ni tipičen “mačo”. Po drugi strani pa je, ko je soočen z različnimi preizkušnjami, ki od njega zahtevajo odprtost, najbolj konservativen. Lahko trdim, da je na določene trenutke kontradiktoren. Pri vsem, kar počne, potrebuje žensko potrditev, bodisi od mame, sestre ali pa od ljubice. Skozi nadaljevanko ga prikazujejo v zelo različnih zvezah – s precej mlajšimi, starejšimi dekleti, z rabinko ter s transseksualnim dekletom. Prikazujejo ga podobno kot njegovi sestri – išoč svoj prostor pod soncem. Od njega okolica ne pričakuje drugačne drže, sprejemajo ga takšnega, kot je. Nihče od družinskih članov od njega ne pričakuje, da bi bil glava družine samo zato, ker je moški. Prikazujejo ga na dva nasprotna načina: po eni strani je nestereotipen moški, razumevajoč, ljubeč, navezan na družino, po drugi strani želi navzven izgledati možat, uspešen, menja dekleta in si želi uspeha.

Maura (njegova mama) ga opiše takole: »Je moj zelo uspešen sin, željan uspeha. Velik pomen daje zunanjemu izgledu. Zanima ga vse, kar je ta trenutek modno: očala, kavbojke, restavracije.«

Določene stvari v življenju se mu zdijo samoumevne, zato o njih ne dvomi in si jih brez vprašanja vzame. Samoumevno mu je, da bo dedič družinske hiše. Prav tako mu je samoumevno, da ga bo biološki sin hotel za svojega socialnega očeta in da je vprašanje, ali bo lahko prevzel očetovsko vlogo, izključno stvar njegove odločitve. Ne prenese, da njegovo mlado dekle naredi splav in ni pripravljeno na pogovor. Očetovo razkritje prav on najtežje sprejme.

Maura: »Kaj si misliš o vsem tem? Je kaj, kar bi mi rad povedal?«

Josh: »Razumem te! Kar ljudje počnejo za zaprtimi vrati, je njihova stvar.« (odide.)

Težko se spopade z mislijo, da želi Maura operativno spremeniti spol. Pri tem je tipično moško konservativen.

Sarah: »Nočem, da bi spremenila svoj obraz. Všeč mi je njen obraz. Njena usta.«

Josh: »Mislim, da se strinjam z operacijo obraza. Samo ideja o očetovi vagini ...« (zmajuje z glavo)

Dokler so stvari, ki jih počne, zabavne, ga zanimajo. Ko postanejo resne, pa se hitro ohladi. Dober primer najdemo pri pogovoru s transseksualno Sheo. Ta mu med njegovim zapeljevanjem prizna, da je HIV pozitivna, kar takoj ohladi njegov odnos.

Shea: »O nečem morava govoriti. Sem popolnoma zdrava in ničesar se ti ni treba bati. Moraš vedeti, da sem HIV pozitivna.«

Josh:»OK, saj sva se samo poljubljala. S poljubljanjem se ne prenaša, kajne? Ne bom te sovražil, ne bom te ubil, OK je.«

Shea: »Če nisi prepričan, obstaja tabletko, ki jo poješ po spolnem odnosu.«

Josh: »Jo imaš tukaj?«

Shea: »Ne, to ne gre tako. K zdravniku bi moral.«

Josh: »Ne, pojdiva raje od tu.«

Shei je jasno, da jo je želel le izkoristiti za avanturo in v joku zakriči: »Nisem tvoja avantura! Oseba sem!«

Heteroseksualni moški ni prikazan stereotipno, čeprav ima določene karakteristike, ki jih ponavadi stereotipno pripisujemo moškim, na primer promiskuitetnost. V družini hlače nosijo ženske – sestre, mama in Maura. Ob težavah se na pomoč vedno obrne na ženske. Ženske so na vseh ravneh prikazane kot enakopravne moškim.

Heteroseksualnost ni prikazana kot boljša ali slabša od drugih spolnih identitet. Reprezentacija moškosti se oddaljuje od predpisanih idealov moškosti. Neodločen, na trenutke pomehkužen moški, kot je Josh, ni v skladu s patriarhalno ideologijo o moških kot dominantnih, avtonomnih predstavnikih družbe. Ženske so prikazane kot tiste, ki prevzemajo pobudo, vlečejo ključne poteze.

4 ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi sem želela preveriti, kako so v ameriški nadaljevanki *Transparent* predstavljene različne spolne identitete. V teoretičnem delu sem definirala obravnavane pojme, ki so pomembni za analizo pojavov v metodološkem delu.

Moja naloga je bila odgovoriti na raziskovalni vprašanje, ali so vse spolne identitete v nadaljevanki prikazane na enak način in ali predstavitev likov v nadaljevanki ohranja obstoječi družbeni red ali morda pušča prostor za nehegemonske interpretacije? Pri analizi treh sezon nadaljevanke mi je bil v pomoč analitični pripomoček analize reprezentacij. Osredotočila sem se na analizo stereotipov, intertekstualnosti in polisemičnosti. Prav tako me je zanimalo, kakšno podobo ženskosti in moškosti naturalizira nadaljevanka. Skozi pregled reprezentacije štirih glavnih likov *Maure*, *Sarah*, *Ali* ter *Josh*a sem analizirala, kako so v nadaljevanki prikazana transspolna, biseksualna, homoseksualna ter heteroseksualna identiteta. Pri analizi tem sem se osredotočila na vizualno reprezentacijo glavnih likov – način oblačenja, držo, govorjenja, hoje, njihovo komunikacijo ter zaključeno zgodbo kot celoto.

Če strnem analizo vseh trideset delov nadaljevanke, lahko trdim, da transspolna identiteta ni prikazana stereotipno, saj ni zaznati, da bi jih v primerjavi z drugimi spolnimi identitetami prikazala kot manjvredne. Transspolnost prikazuje v vsej svoji kompleksnosti. Vsakdanje težave, dileme, s katerimi se glavna junakinja spopada, niso prikazane na način, ki bi jo marginalizirali. Ravno nasprotno: prikazuje, da imajo tudi predstavniki drugih spolnih identitet raznolike vsakdanje dileme, s katerimi se soočajo. Obravnavane tematike so aktualne in za transspolne osebe še kako pomembne: uporaba javnih stranišč, zdravniška oskrba, operacija spola, sprememba osebnih dokumentov, iskanje partnerja, spolnost, odnos cisspolnih žensk do transspolnih žensk itd. S tem pa ima nadaljevanka pomembno izobraževalno vlogo. Vplete tematiko, ki ni nujno povezana s transseksualnostjo, a je kljub temu pomembna: staranje. Prikaže seksualno aktivnost starostnikov, kljub temu pa pomembno poudari, da njihova pot še ni zaključena in da imajo tudi starostniki še vedno želje in plane za prihodnost.

Homoseksualna identiteta je prikazana skozi celotno tranzicijo od heteroseksualne, biseksualne do homoseksualne. Skozi analizo lahko zaključim, da je v določenih delih sicer moč najti elemente stereotipizacije, vendar pa zaradi junakinjinega kompleksnega značaja ni mogoče

trditi, da je predstavljena povsem stereotipno. Prikazana je kot kompleksna, neenoznačna identiteta, ki ni poenostavljena zgolj na spolne preference. Junakinja Ali ni samo lezbijka. Prikazana je kot prijateljica, sestra, hči in vse vloge so prikazane kot enako pomembne. V nadaljevanju primanjkuje lik homoseksualnega moškega. Morda bi skozi analizo reprezentacije gejev v diplomski nalogi prišla do drugačnih zaključkov. Prav tako ni poudarka na homoseksualnih ljudeh, ki ne živijo v privilegiranem belskem svetu.

Prikaz biseksualne identitete potrjuje stereotipe o promiskuitetnih, zmedenih biseksualcih, ki ne vedo, česa si želijo. Lik mame, žene, hčere in prijateljice je zreduciran zgolj na njeno telo in seksualne zadovoljitve. Biseksualna oseba je prikazana kot neemancipirana, odvisna od odnosov in zunanjih potrditev. Takšno prikazovanje je problematično, saj takšne podobe biseksualcev v družbi še dodatno stigmatizirajo biseksualno usmerjene.

Reprezentacija heteroseksualnega moškega se oddaljuje od predpisanih idealov moškosti. Neodločen, na trenutke pomehkužen moški, kot je Josh, ni v skladu s patriarhalno ideologijo o moških kot dominantnih, avtonomnih predstavnikih družbe. Prikazan je kot "mačo" navzven, navznoter pa negotov, nezrel, na momente otročji. Heteroseksualnost ni prikazana kot boljša ali slabša od drugih spolnih identitet, temveč kot kompleksna identiteta z vsemi svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi.

Ženske so prikazane kot tiste, ki prevzemajo pobudo, vlečejo ključne poteze. Med spoloma ni tipičnega hierarhičnega odnosa, pri katerem bi bil moški nosilec akcije, ženske pa odvisna bitja, zreducirane zgolj na materinstvo. Nadaljevanje prikazuje tematike, ki niso tu, da bi ohranjale obstoječi družbeni red, temveč ga dajejo pod vprašaj.

Kljub poplavi filmov in nadaljevanj, ki obravnavajo različne spolne identitete, je nadaljevanje svež veter v prikazu transseksualne identitete. Skozi resničnostni šov *I am Cait* zvezdnice Caitlyn Jenner, prej znane kot Bruce Jenner, smo dobili predstavo o tem, kako živijo transseksualni ljudje, ali bolje, kako živijo bogati transseksualni ljudje brez resnejših težav glede sprejemanja njihove identitete. Nadaljevanje Transparent se od ostalih televizijskih serij razlikuje v tem, da njena naloga ni biti všečna v vseh situacijah. Prikaže, da svet ni črno-bel, da lahko ljudje živijo drugače od večine in so v tem srečni.

5 LITERATURA

1. Barker, Meg, Rebecca Jones, Christina Richards, Heleb Bowes-Catton in Tracey Plowman, ur. 2012. *The bisexuality report: Bisexual inclusion in LGBT equality and diversity*. Dostopno prek: <https://bisexualresearch.files.wordpress.com/2011/08/the-bisexualityreport.pdf> (3. marec 2017).
2. Beauvoir, Simone de. 2013. *Drugi spol*. Ljubljana: Založba Krtina.
3. Butler, Judith. 2001. *Težave s spolom: feminizem in subverzija identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
4. Hall, Stuart. 1997. *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: SAGE.
5. Haralambos Michael in Martin Holborn. 1999. *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
6. IMDb. 2014. *Transparent awards*. Dostopno prek: <http://www.imdb.com/title/tt3502262/awards> (15. september 2017).
7. Južnič, Stane. 1993. *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Kuhar, Roman. 2001. *Mi, drugi: Oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
9. Lacan, Jacques. 2004. Ojdipove tri dobe. *Problemi: revija za kulturo in družbena vprašanja* 42 (5–6): 5–27.
10. Luthar, Breda, Vida Zei in Hanno Hardt, ur. 2004. *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*. Ljubljana: Študentska založba.
11. Nastran Ule, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
12. Oakley, Ann. 2000. *Gospodinja*. Ljubljana: *cf.
13. Soloway, Jill. 2014. *Transparent*. Santa Monica: Amazon Studios.
14. --- 2015. *Transparent*. Santa Monica: Amazon Studios.
15. --- 2016. *Transparent*. Santa Monica: Amazon Studios.
16. Stanković, Peter. 2010. *Politike popa: Uvod v kulturne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Tratnik, Suzana. 1995. Queer: Terorija in politika spolnega izobčenstva. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 23 (177). Dostopno prek: <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DNR5VNMK?=&language=eng> (10. november 2016)

18. Tv.com. 2015. *Emmys 2015 editors' pick: who we think should win in the comedy category*. Dostopno prek: <http://www.tv.com/news/emmys-2015-editors-picks-who-we-think-should-win-in-the-comedy-categories-144173949700/> (9. september 2017).
19. *Zavod TransAkcija*. Dostopno prek: <http://transakcija.si> (10. november 2016).
20. --- 2016. *Rezultati raziskave potreb transspolnih oseb v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://transakcija.si/wp/wp-content/uploads/2016/09/Rezultati-Raziskave-potreb-transspolnih-oseb-v-Sloveniji.pdf> (31. januar 2017).
21. Zornik, Andrej in Katerina Mirović. 1996. Homoseksualnost skozi stereotipe. *Socialno delo* 35 (2): 135–147.
22. Wharton, Amy S. 2012. *The sociology of gender: an introduction to theory and research*. West Sussex: John Wiley&Sons Ltd.